

Kompetencje
Unii Europejskiej
w dziedzinie harmonizacji
prawa karnego materialnego

Instytut Nauk Prawnych PAN

Monika Szwarc-Kuczer

Kompetencje Unii Europejskiej w dziedzinie harmonizacji prawa karnego materialnego

Wydawnictwo Naukowe Scholar
Warszawa 2011

Recenzenci: prof. dr hab. Władysław Czapliński
prof. dr hab. Piotr Hofmański

Redakcja i korekta: Grażyna Polkowska-Nowak

Projekt okładki: Marta Kurczewska

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011

Publikacja dofinansowana przez Instytut Nauk Prawnych PAN ze środków projektu badawczego nr N N110 057 836 przyznanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

ISBN 978-83-7383-522-1

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa
tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze
Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)
Druk i oprawa: Wojskowa Drukarnia w Łodzi

Spis treści

Wprowadzenie	9
Rozdział pierwszy. Zagadnienia wstępne: kompetencje Unii, prawo karne	17
1. Kompetencje Unii Europejskiej	17
1.1. Terminologia i definicja „kompetencji”	17
1.2. Zasady regulujące przyznanie i wykonywanie kompetencji Unii Europejskiej	19
1.3. Charakter kompetencji Unii Europejskiej w dziedzinie harmonizacji prawa karnego materialnego	24
2. Prawo karne materialne	29
2.1. Prawo karne – terminologia	29
2.2. Prawo karne państw członkowskich – przyjęcie kryterium formalnego	33
2.3. Wyłączenie z zakresu badań prawa karnego procesowego i wykonawczego	41
Rozdział drugi. Harmonizacja prawa karnego materialnego w UE: pojęcie, cele, instrumenty	44
1. Harmonizacja (zblizanie ustawodawstw)	44
1.1. Harmonizacja w ramach rynku wewnętrznego	45
1.2. Harmonizacja w ramach współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych	48
2. Cele harmonizacji prawa karnego materialnego	53
2.1. Identyfikacja celów harmonizacji prawa karnego materialnego ...	53
2.2. Harmonizacja prawa karnego materialnego jako proces wspierający wzajemne uznawanie orzeczeń karnych.	59
2.3. Dobra prawne wymagające ochrony na poziomie Unii Europejskiej	69
2.4. Cel gwarancyjny i sprawiedliwościowy harmonizacji prawa karnego w Unii Europejskiej	80
3. Instrumenty harmonizacji prawa karnego państw członkowskich	83
3.1. Ogólna charakterystyka aktów prawa pochodnego w dziedzinie prawa karnego	85
3.2. Wspólne działanie.	87

3.3. Konwencja	88
3.4. Decyzja ramowa	91
3.5. Dyrektywa	94
4. Wybór podstawy prawnej	95
4.1. Ogólne reguły wyboru podstawy prawnej	95
4.2. Wybór podstawy prawnej przed Traktatem z Lizbony – między I a III filarem Unii Europejskiej	97
4.3. Po Traktacie z Lizbony – między art. 83 ust. 1 a art. 83 ust. 2 TFUE	100

Rozdział trzeci. Kompetencje Unii Europejskiej a kompetencje państw członkowskich w dziedzinie harmonizacji

prawa karnego materialnego	108
1. Uwagi wprowadzające	108
2. Konstytucyjne problemy związane z przekazaniem na rzecz UE wykonywania kompetencji w dziedzinie harmonizacji prawa karnego materialnego.	109
3. Poszanowanie tożsamości narodowej państw członkowskich.	115
4. Rola zasady pomocniczości w procesie harmonizacji prawa karnego materialnego	121
4.1. Podstawy prawne zasady pomocniczości w prawie Unii Europejskiej	121
4.2. Treść zasady pomocniczości	125
4.3. Kontrola przestrzegania zasady pomocniczości.	132

Rozdział czwarty. Kompetencja Unii Europejskiej do harmonizacji prawa karnego materialnego w ramach zapobiegania i zwalczania szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym ...

1. Kompetencje do harmonizacji prawa karnego materialnego przed Traktatem z Lizbony	138
1.1. Zwalczanie poważnych form międzynarodowej przestępczości (Traktat z Maastricht)	139
1.2. Zwalczanie „przestępczości zorganizowanej lub innej” (Traktat z Amsterdamu)	141
2. Kompetencja w dziedzinie zwalczania szczególnie poważnej przestępczości o wymiarze transgranicznym (art. 83 ust. 1 TFUE)	146
2.1. Zakres przedmiotowy harmonizacji	146
2.1.1. Katalog przestępstw objętych zakresem harmonizacji	147
2.1.2. Poważna przestępczość o wymiarze transgranicznym	153
2.1.3. Rozszerzenie zakresu kryminalizacji na podstawie decyzji Rady	165

2.2. Intensywność harmonizacji („do przyjmowania norm minimalnych dotyczących znamion przestępstw i kar”)	167
2.2.1. Harmonizacja minimalna	167
2.2.2. Harmonizacja znamion przestępstw	171
2.2.3. Harmonizacja sankcji karnych	174
2.2.4. Harmonizacja części ogólnej Kodeksu karnego?	186

Rozdział piąty Kompetencja Unii Europejskiej do harmonizacji prawa karnego materialnego w celu zapewnienia efektywności prawa unijnego

1. Ewolucja kompetencji Wspólnoty Europejskiej przed Traktatem z Lizbony	196
1.1. Brak wyraźnych kompetencji do harmonizacji prawa karnego materialnego w TWE	196
1.2. Spór o kompetencje dorozumiane do harmonizacji prawa karnego	199
1.3. Dorozumiana kompetencja do harmonizacji prawa karnego materialnego w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości UE . . .	206
1.3.1. Zobowiązanie państw członkowskich do wprowadzenia sankcji za naruszenie prawa unijnego	206
1.3.2. Dorozumiana kompetencja do wymagania od państw członkowskich wprowadzenia odpowiedzialności karnej . . .	208
2. Kompetencja w celu zapewnienia skuteczności politykom Unii Europejskiej (art. 83 ust. 2 TFUE)	222
2.1. Zakres przedmiotowy harmonizacji	222
2.1.1. Zakres pojęcia „polityki Unii...”	223
2.1.2. Zakres pojęcia „w dziedzinie, która była przedmiotem środków harmonizujących...”	228
2.1.2.1. Dziedziny, w których harmonizacja jest wykluczona	228
2.1.2.2. Ogólne przepisy kompetencyjne umożliwiające harmonizację dla urzeczywistnienia rynku wewnętrznego	230
2.1.2.3. Szczególne przepisy kompetencyjne umożliwiające harmonizację	234
2.1.2.4. Klauzula kompetencji uzupełniających	251
2.1.2.5. Pojęcie „środek harmonizujący”	252
2.1.3. Wymóg uprzedniego przyjęcia środka harmonizującego.	259
2.1.4. Przesłanka niezbędności działania w celu zapewnienia skutecznego wprowadzania w życie	261
2.1.4.1. Skuteczność polityki Unii	262
2.1.4.2. Niezbędność zastosowania ochrony karnoprawnej	264

2.2. Intensywność harmonizacji („normy minimalne odnoszące się do określania przestępstw oraz kar w danej dziedzinie”)	275
Zakończenie	281
Bibliografia	289
Spis źródeł	312
Akty prawne	312
Dokumenty	317
Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości	319
Orzeczenia Sądu (Sądu Pierwszej Instancji)	321